

Oor name, rose en standaard

Wat is dit tog met ons en naamsveranderinge? Sal 'n naamsverandering die saak verander wat deur die naam benoem word?

In Shakespeare se drama raak Juliet Capulet en Romeo Montague, spruite uit twee strydende families, smoorverlief op mekaar. Dit was seker so erg soos twee jongelinge uit 'n Nat- en 'n Sap-huis wat vanslewe wou trou. Moedeloos sê Juliet:

'Tis but thy name that is my enemy;
 Thou art thyself, though not a Montague.
 What's Montague? It is nor hand, nor foot,
 Nor arm, nor face, nor any other part
 Belonging to a man. O, be some other name!
 What's in a name? That which we call a rose
 By any other name would smell as sweet;
 So Romeo would, were he not Romeo call'd,
 Retain that dear perfection which he owes
 Without that title. Romeo, doff thy name,
 And for that name which is no part of thee
 Take all myself.

(*Romeo and Juliet*, bedryf II, toneel 2)

Juliet sê as Romeo nie *Romeo* geheet het nie, hy steeds die objek van haar liefde sou gewees het; dan sou hy ook nie 'n Montague gewees het nie en sou sy met hom kon trou sonder die gekrakeel tussen die families. Hoe hy ook al sou heet, sou hy steeds die aantreklike jong man wees wat sy bemin; 'n roos bly immers lekker ruik, wat mens die blom ook al noem.

Dit lyk my dit is ook die geval met die huidige “beweging” ('n beweging waarin die vaandel van die Akademie en sy Taalkommissie nogal prominent wapper) om die term *Standaardafrikaans* te laat vaar ten gunste van *Algemene Afrikaans*, want om die naam van hierdie variëteit van Afrikaans te verander, gaan geen jota of tittel aan die betrokke variëteit self verander nie: “'Tis but thy name that is my enemy / thou art thyself,” skyn hulle soos Juliet te sê.

Toe ek op skool en universiteit was, is die standaardvariëteit van tale die “Algemeen Beskaafde” variëteit genoem: *Algemeen Beskaafde Afrikaans*, *Algemeen Beskaafde Nederlands*, en so meer. Mettertyd is daar egter aangevoer dat iemand wat nie die algemeen beskaafde variëteit gebruik het nie, by implikasie onbeskaafd praat en is. Dit kon natuurlik aanstoot gee en moes vermy word. By die BBC is daar dus algaande van 'n lang tradisie van “received pronunciation” afgesien en nie-RP-sprekers is al hoe meer as omroepers aangestel.

Standaardafrikaans, *Standaardnederlands*, *Standaardengels* en so meer het die aanvaarde terme geword.

Met die argumente wat nou aangevoer word om die verandering van die term *Standaardafrikaans* in *Algemene Afrikaans* te motiveer, het ek 'n paar probleme, soos trouens met die voorstel self ook.

Vir my is die eerste probleem dat daar beweer word dat die term *Standaardafrikaans* elitisties is, want dit sou kon impliseer dat iemand wat nie die standaardvariëteit gebruik nie, iets substandaards gebruik. Dit behels nogal 'n eenogige vertolking van *standaard* – dit is asof die TK en die veranderaars *standaard* as eenduidig sien. Dit sou 'n taalkundige doodsonde wees. Dit is 'n valse of ongeldige afleiding om te sê dat iets wat nie standaard is nie, substandaard is, terwyl dit in werklikheid eenvoudig nié standaard is nie, soos hier onder genoem word. Een van die voorstelle ter vervanging van die term *Standaardafrikaans* wat ek raakgelees het, was *bowegewestelike Afrikaans*. Dit is 'n erkende term, maar as *standaard-* in *Standaardafrikaans* as 'n waardebepler of waardeoordeel gelees word, is die kans baie groter dat *bowe-* as superieur (d.w.s. 'wat blyke gee van meerderwaardigheid') vertolk gaan word.

In byvoorbeeld die tegniese wêreld is daar 'n groot menigte sake wat as standaard benoem word.

As 'n mens 'n huis laat bou, sal jy seker meestal **standaardvensters** en **standaarddeure** gebruik, maar as jou huis op 'n bepaalde plek 'n venster moet kry waar 'n standaardvenster nie pas nie, moet jy waarskynlik 'n venster spesiaal vir daardie plek laat maak.

So 'n pasgemaakte venster is nie substandaard nie; dit is eenvoudig nie standaard nie.

Ons gebruik daagliks papier van **standaardgroottes**. Die algemeenste grootte is waarskynlik dié van 'n toiletrol, en as 'n mens tuis 'n dokument wil druk, is A4 baie algemeen. 'n Dokter wat voorskrifte skryf, doen dit moontlik op A5. En so meer. Maak dit die foliopapier van vroeër of die kombuis se papierhanddoekrol substandaard omdat dit nie in onderskeidelik jou drukker of toiletrolhouertjie pas nie? Gewis nie; dit is eenvoudig groottes wat vir bepaalde doeleindes nie gepas, nie standaard is nie.

In die statistiek is **standaardafwyking** 'n veelvoorkomende term, wat niks te doen het met 'n waardeoordeel soos “bo of onder standaard” of “substandaard” nie. Dit is bloot, volgens die SOED, “the amount by which a single measurement differs from the mean” of volgens die *Statistiekwoordeboek* die “vierkantswortel van variansie”.

So sou 'n mens kon voortgaan om honderde gevalle van samestellings met *standaard-* te noem. Spoorweë gebruik **standaardspoorwydtes**, in tientalle bedrywe is daar **standaardpraktike**; ons maak daagliks van **standaardmate** en **standaardgewigte** gebruik; in chemie is daar **standaardoplossings** en lugdruk word met 'n **standaardbarometer** gemeet. En so voort en so meer.

In geen van sulke gevalle behels *standaard-* 'n waardeoordeel soos wat tydens die Taalkommissie se seminar van 6 Junie en deur die TK-voorsitter in 'n radio-onderhoud aangevoer of geïmpliseer is nie; dit dui bloot aan dat die saak wat deur *standaard-* bepaal word, sekere kenmerke of eienskappe het.

Standaardafrikaans, -nederlands, -engels, -duits of wat ook al is in gelyke mate 'n term of (tegniese) vakwoord soos dié hier bo genoem en al hulle ongenoemde maats. Hoekom sal *Standaardafrikaans* anders behandel of vertolk moet word? Net omdat dit Afrikaans is? Net omdat dit dalk politiek korrek is? Net omdat 'n mens in Suid-Afrika vandag hiperversigtig moet wees vir enigiets wat dalk iewers deur iemand verkeerd verstaan kan word en waaraan hy of sy aanstoot kan neem? Moet al die ander terme, soos dié hier bo genoem, dan ook verander word omdat daar mense is wat *standaard-* eenduidig vertolk?

En as *standaard-* verkeerd vertolk (kan) word, hoekom sal *algemeen* nie ook verkeerd vertolk (kan) word nie? Sonder moeite sou dit verstaan kon word as die taal (variëteit) wat mense (dalk selfs enigsins gemoedelik) onder mekaar gebruik in die algemene omgang. Hier lê vir my nogal 'n terminologiese probleem. Die TK sluit skynbaar gebruikers- en streeksvariëteite van die “algemene” variëteit uit; sy voorsitter het Kaaps en Regsafrikaans in

'n radio-onderhoud van Algemene Afrikaans uitgesluit. Miskien is die uitsluiting van streeksvariëteite soos Kaaps en Gariepafrikaans nog verstaanbaar, maar Regsafrikaans? *Ten laste lê* en die holruggeriede voorbeeld *nademaal* is dan Regsafrikaans, maar nie Algemene Afrikaans nie; vir my is dit egter volledig Standaardafrikaans. Die uitsluiting van die variëteite van gebruikers in allerlei vakgebiede en dissiplines is m.i. nie net onmoontlik nie, maar doodgewone onsin.

As gebruikersvariëteite van Algemene Afrikaans uitgesluit word, wat bly oor? Praat die dokter wat vir jou verduidelik wat jy makeer en in die proses terme en tegniese verduidelikings gebruik, Algemene Afrikaans? Is 'n Afrikaanse fisiologiehandboek nog Algemene Afrikaans? Praat die elektrisiën wat vir jou verduidelik hoe jou omsetter en sonpanele werk, Algemene Afrikaans? Is jou testament in Algemene Afrikaans opgestel? Met dien verstande dat dit nie Engels of 'n gesproke mengsel van Engels en Afrikaans is nie, sou dit gewis Standaardafrikaans wees. (Tree ek met *met dien verstande* oor die grens na buite Algemene Afrikaans? Indien wel, sal *mits* dan ook nie Algemene Afrikaans wees nie?)

Die tweede probleem wat ek met hierdie voorstel en termverandering het, is dat dit vroeër of later op *Algemeen Beskaafde* Afrikaans/Nederlands/wat ook al kan terugslaan, wat weer die spook van die beskuldiging van onbeskaafdheid uit die graf gaan opjaag. Is *onbeskaafd* verkieslik bo *substandaard*?

Die TK-voorsitter sê dat *algemeen* toenemend ook in ander tale vir die standaardvariëteit gebruik word en noem Algemeen Nederlands. Of dit in ander tale in die wêreld gebeur, kan ek nie sê nie. In 'n internetsoektog na "General English" vind ek dat dit meestal gebruik word vir kursusse wat vir niemoedertaalsprekers aangebied word om hulle taalvaardigheid in Engels te verbeter. In 'n Oxford-publikasie sien ek egter die volgende:

In LINGUISTICS, a range of English that includes the STANDARD but contrasts with specific accents and DIALECTS. The British phonetician John C. Wells contrasts *General English* (capitalized) and *traditional-dialect* (lower case): 'Within General English ... there are non-standard varieties in which one says *I couldn't see no one* and *Peter done it* rather than the standard *I couldn't see anyone* and *Peter did it*' (*Accents of English*, volume 1, 1982). ["GENERAL ENGLISH." *Concise Oxford Companion to the English Language*. Encyclopedia.com. 29 Jun. 2023 <<https://www.encyclopedia.com>>.] [3 Julie 2023]

As daar "Within General English ... non-standard varieties" is, hoe klop dit met die bewering dat die voorbepaling *Standaard-* by 'n taalbenaming internasionaal deur *Algemene* vervang word? Die standaardvariëteit sluit in die algemeen juis nie niestandaardvariëteite in nie, soos die TK ook ten opsigte van Algemene Afrikaans te kenne gee.

En is die TK seker dat so 'n naamsverandering ook in Suid-Afrikaanse skoolleerplanne deurgevoer gaan word? Ook vir die ander amptelike tale?

Dit is natuurlik so dat baie mense nie verstaan wat die standaardvariëteit van 'n taal is en waarvoor dit gebruik word nie, maar wat die groot publiek van vakwoorde binne 'n bepaalde vakgebied verstaan, is gewis nie deurslaggewend nie. 'n Paar jaar gelede is 'n opspraakwekkende strafsak regstreeks op TV uitgesaai. Die term *dolus eventualis* is vrylik gebruik en Jan Rap en sy maat het daarvan gepraat, maar wie buiten 'n regskenner het presies geweet wat dit beteken? Deesdae word mense al hoe meer gedwing om sonpanele en "inverters" in hulle huise aan te bring. Is "inverters" nou *omskakelaars*, *omsetters* of *gelykrygers*? En hoeveel van die gewone mense wat dié goed het, weet hoe dit werk en wat dit doen?

Daarom is daar kenners. En watter vakgebied verander sy terme omdat die groot publiek dit verkeerd of onvolledig verstaan?

Die TK voer aan dat peilings getoon het baie mense (vermoedelik nie taalkundiges nie) weet nie wat Standaardafrikaans is en waarvoor dit gebruik en geskik is nie. Dit sou egter uiters naïef wees om te dink dat 'n naamsverandering na *Algemene Afrikaans* daardie probleem gaan oplos. 'n Baie doeltreffender en produktiewer stap sou myns insiens wees dat die Akademie en sy Taalkommissie hulle eerder beywer vir beter (Afrikaanse) taalonderrig op skool waarin ook behoorlik aandag gegee word aan die verskynsel van taalvariëteite, soorte variëteite en bepaald ook die aard, rol en doel van die standaardvariëteit. Afrikaanse organisasies soos die Akademie moet by die onderwysowerhede aandrang op of onderhandel oor inspraak in die opstel van Afrikaansleerplanne, sodat leerders ook van jongs af geleer word wat die standaard- en ander variëteite is, dat hulle gelykwaardig is maar nie vir alle doeleindes ewe gepas is nie, waarvoor dit gebruik (kan) word, en so meer. 'n Blote naamsverandering gaan geensins die probleme oplos wat die TK as motivering aanvoer nie; dit sal eerder onvermydelik en onafwendbaar daartoe bydra dat Standaardafrikaans verder verdag gemaak word.

Dalk is Standaardafrikaans vir jou 'n roos wat onder 'n ander naam net so lekker ruik; dalk is Algemene Afrikaans vir jou 'n perdevy wat nie so lekker ruik nie. Hoe dit ook al sy, een ding staan vas: die naamsverandering gaan nie die onkunde uit die weg ruim nie.

JD (Tom) McLACHLAN

E-pos: tommcl@whalemail.co.za